

NyS

Titel: Sprogudsendelsernes rolle som led i den bevidste normdannelse

Forfatter: Jóhann S. Hannesson

Kilde: *NyS – Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori* 12.
Sprognormer i Norden, 1979, s. 100-110

Udgivet af: Akademisk Forlag, Universitetsforlaget i København

URL: www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Jóhann S. Hannesson

SPROGUDSENDELSESNES ROLLE SOM LED I DEN BEVIDSTE NORM-DANNELSE

Ved en international konference i England for mange år siden, havde jeg til sidemand en engelsk undervisningsdirektør. Jeg har aldrig kunnet glemme, hvor inderlig han syntes at mene det, da han henimod slutningen af konferencens første plenum hviskede til mig: "Hvis endnu en taler begynder med 'I mit land...', ' så skyder jeg ham. " Jeg håber, at jeg ikke resikerer en lignende reaktion, hvis jeg begynder med et par korte bemærkninger om sprogforholdene i Island, med hensyn til dette symposiums emne.

I Island har man hvad mange nok ville betragte som ideelle sproglige forhold. Forskellene mellem de regionale dialekter er så ubetydelige med hensyn til såvel lydssystem som syntaks og ordforråd, at de for det meste går helt ubemærket hen og ikke volder de mindste vanskeligheder, hverken i skolen eller i det daglige liv. Alle regionale dialekter er ligeberettigede; der findes ingen standarddialekt. Klassedialekter har man heller ikke i Island. Det vil sige, dette er endnu den gængse opfattelse. Og skønt man må regne med en vis blindhed på dette felt, tyder dette jo på, at de sociale forskelle endnu ikke genspejles i sproget på en påfaldende måde. Ganske vist har man i de sidste år gjort undersøgelser af skolebørns sprog, der synes at pege i en anden retning, men dels er resultaterne af disse undersøgelser endnu ikke almindelig kendte, dels er de blevet afvist som den rene snak, eller i bedste fald som kun et forsøg på at importere synspunkter, som nok kan have gyldighed i udlandet, men ikke har noget med islandsk samfund eller islandsk sprog at gøre. Og her må jeg tilføje endnu en ting, som man i Island tager fuldstændig for givet: skriftsprog og talesprog ligger meget nær hinanden. At denne opfattelse helt holder stik, tør jeg ikke påstå, eftersom vi ikke har nogen beskrivelse af islandsk talesprog, men den er forsåvidt berettiget, som islandsk havde det store held at slippe for den rationalisering af skriftsproget, som kendetegner det attende århundredes Europa, således at man den dag i dag kan skrive islandsk uden at det kræver nogen overordentlig fornuft.

Af det jeg allerede har sagt, ville det måske ikke være urimeligt

at slutte, at sprogrigtighedsproblemer eller normproblemer slet ikke fandtes i Island. Men dette er ingenlunde tilfældet. På alle skoletrin, fra folkeskolen til universitetet, klager lærerne over elevernes dårlige sprogbrug. Og hvis læser- og lytterbrevene er til at tro, så må radio og fjernsyn, for ikke at tale om aviserne, have meget vanskeligt ved at rekruttere funktionærer, som helt kan undgå at såre en eller anden lytters eller læsers sproglige ømfindtlighed. Hvad normproblemerne angår, så er der mange som mener, at man i skolen skulle indføre en normaliseret udtale, men - og dette må fremhæves - snarest af æstetiske grunde, det vil sige med hensyn til sprogskønhed mere end sprogrigtighed. Kun kan man ikke helt enes om, hvilke dialektale træk der skal vælges som norm.

I resten af hvad jeg har at sige om sprogrigtighed og norm i almindelighed, skal jeg ikke opholde mig ved specielt islandske forhold. For såvidt mine betragtninger ikke simpelthen svæver i luften, tænker jeg måske i første række på de engelsktalende lande. Jeg vil kun understrege, at den kendsgerning, at også i Island plages skolerne af sprogrigtighedsproblemer, er for mig et tegn på - for at tale rent ud, et tilstrækkeligt bevis på - at den slags problemer mindst lige så meget kan føres tilbage til vor indstilling overfor sproget som til de praktiske vanskeligheder som betydelige sproglige forskelle inden for et samfund unægtelig kan have til følge.

Men min erfaring, at sprogrigtighedsproblemer og normproblemer forekommer selv hvor man på forhånd slet ikke ville have ventet dem, gør også, at jeg føler mig meget usikker, når der er tale om bevidst normdannelse og gennemførelse af normer. Selve normbegrebet, eller snarere brugen af dette udtryk, forvirrer mig. Når man tænker på vor uvidenhed om sproget, når man tænker på, hvor mange spørgsmål vedrørende de psykologiske, sociale og politiske sider af sproget der enten forbliver ubesvaret eller slet ikke er blevet stillet, og ikke mindst når man tænker på, hvor lidt af det, som vi dog trods alt kan siges at vide om sproget med nogenlunde sikkerhed, der er almenheden bekendt, - så er det vanskeligt at forstå, hvorledes skolen kan insistere på overholdelsen af sproglige normer med så stor selvsikkerhed, som det ofte er tilfældet. Måske er skolen ikke så sikker på sig selv som den ser ud til at være. Måske er den lige så forvirret på dette felt som jeg føler mig. Men en institution går jo ikke til bekendelse så let som den enkel-

te.

Hvad jeg altid har betragtet som særlig forvirrende, er den identificering af sprogrigtighed med ét bestemt sæt af sproglige normer, som synes at ligge til grund for en stor del af modersmålsundervisningen. Indenfor et enkelt system - når det drejer sig om sprog: indenfor en enkelt dialekt - tror jeg, at jeg forstår hvad begrebet norm indebærer. Jeg finder det langt vanskeligere at forstå, hvorledes én dialekt, en bestemt afart af sproget, på en meningsfuld måde kan betragtes som en norm for hele sproget. Jeg har ikke let ved at indse, at de forholdsvis små afvigelser fra normen, som man finder indenfor en enkelt dialekt, kan betragtes som af samme art som de langt betydeligere forskelle mellem to sæt normer, to forskellige dialekter.

Jeg ved ikke, om det er af betydning i denne forbindelse, at vi ikke har nogen helt tilfredsstillende definition af, hvad der udgør et sprog. Vi kan nok tænke os, at der til grund for de forskellige former af hvad vi sædvanligvis kalder for ét sprog, ligger en struktur, et system, som, hvis vi kendte det, ville berettige os til at betragte f.eks. dansk eller engelsk som en særskilt enhed, som ét sprog snarere end mange. Men så vidt jeg ved, har man ingen grund til at tro, at et sådant system, hvis det findes, får sit fuldendte udtryk i en bestemt dialekt, som derfor må betragtes som den "naturlige" norm for hele sprogsamfundet - en normernes norm. Ganske vist er det en udbredt anskuelse, at standardsproget, hvor et sådant findes, er denne "naturlige" norm, det "virkelige" sprog. Men der er næppe nogen tvivl om, at denne anskuelse har sin forklaring i, at i de allerfleste tilfælde er det standardsproget, som er blevet mest udførligt beskrevet, og at beskrivelsen af de andre dialekter derfor baseres på deres afvigelser fra standardsproget.

Efter mit skøn er det således i bedste fald en meget upræcis brug af udtrykket "norm" at anvende det om standardsproget. Og hvad jeg personlig fremfor alt venter mig af dette symposium, er en klarere forestilling end jeg hidtil har kunnet gøre mig om den forbindelse, som sikkert eksisterer mellem denne brug af normbegrebet og sprogrigtighedsproblemerne i skolen.

Ærlig talt har jeg aldrig virkelig forstået, hvad det egentlig er, skolerne stiler efter i deres anstrengelser for at gennemføre standarddialektens normer i modersmålsundervisningen. Hvad angår de elever, hvis modersmål er standarddialekten, er dette måske ikke så vanske-

ligt at forstå. Måske har man kun til hensigt at lære dem hvad enhver taler af et hvilket som helst sprog nødvendigvis må lære - og nok ville lære uden skolens hjælp - nemlig at overholde sit sprogs normer inden for visse grænser (som vi for resten ikke synes at vide ret meget om). Men hvad med de elever, for hvem standarddialekten i mange henseender er et fremmedsprog? Er det meningen at gøre dem tosprogede, at bibringe dem samme eller lignende færdighed i brugen af både standarddialekten og deres egen dialekt? I så fald måtte man jo stille de to dialekter på lige fod, lære eleverne at overholde normerne af såvel den ene som den anden. Men det gør man overhovedet ikke, for det lader sig jo ikke gøre, hvis man betragter standarddialekten som norm for sproget i sin helhed. Men, for at gå fra det ene ekstrem til det andet, måske har man i sinde at få eleverne til at skifte sprog, til simpelthen at opgive brugen af deres modersmål, i ordets egentlige betydning, og erstatte det med standarddialekten. Jeg har en mistanke om, at ikke så få modersmålslærere nærer et hemmeligt ønske om noget i denne retning, skønt jeg må tilstå, at jeg aldrig har hørt et sådant ønske udtrykkelig tilkendegivet, måske fordi de fleste nok kan indse, at det jo drejer sig om et helt uopnåeligt mål, ikke kun på talesprogets men også på skriftsprogets område - hvis man da ikke sætter så vide grænser for tilladelige afvigelser og giver så fri adgang til talesprogets former, at skriftsprogsnormen ikke ville være til at genkende. (I forbigående skulle jeg måske bemærke, at hvad jeg lige har sagt om umuligheden af at gennemføre en enkelt dialektnorm for et helt sprogsamfund, muligvis ikke gælder for Island. Men som jeg allerede har antydnet, er de sproglige forhold i Island så enestående, i det mindste i Europa, at jeg ikke tror dette ændrer gyldigheden - sådan som den nu er - af mine generaliseringer.)

Jeg har her forsøgt at skitsere, i bevidst overdreven form, to ekstreme definitioner af modersmålsundervisningens formål. Dens virkelige formål må være placeret et eller andet sted mellem disse yderligheder. Men så længe jeg ikke ved med større sikkerhed end nu, præcis hvor, så kan jeg ikke andet end finde sprogrigtigheds- og normproblemerne forvirrende. Og det er nok min forvirring på dette punkt, som gør, at jeg så alvorligt tvivler på, at vi gør ret i at anvende så meget af modersmålslærernes dyrebare tid og energi på udryddelse af hvad vi i kraft af mere eller mindre usikre normer, kalder for sprogfejl.

De forskellige praktiske argumenter for nødvendigheden af en fælles norm for hele sprogsamfundet vil, håber jeg, blive indgående behandlet i andre foredrag. Om den side af sagen er der kun to ting, som jeg gerne ville berøre ganske kort. Det første gælder retskrivningen. Normalisering af retskrivningen er den eneste form for sproglig normalisering, som jeg nogensinde virkelig har kunnet indse nødvendigheden af: et moderne samfund må jo holdes i alfabetisk orden. For det andet, så ville jeg gerne have lov til at pege på, at denne forsamling i sig selv er et eksempel på, at i det mindste ét af de praktiske argumenter, nemlig hvad man kunne kalde for "letforståelighedsprincippet", under visse omstændigheder kan og bør underordnes et højere princip. For vi foretrækker jo allesammen, tror jeg, at en og anden blandt deltagerne hverken har let ved at forstå eller gøre sig forståelig, fremfor at gå glip af den følelse af nordisk kulturel samhørighed, som det, trods alt, giver os at kunne klare os med kun de tre store nordiske sprog ved en konference som denne. Dette forudsætter en tolerance, en villighed til at forstå, en acceptering af selv meget store sproglige forskelle, som jeg ikke tror vi altid udviser overfor de forskellige former af vore respektive sprog.

Det er at håbe, at man i en ikke altfor fjern fremtid vil finde det muligt at definere sprogrigtighed på en mere fyldestgørende måde, end jeg mener vi for nærværende er i stand til. Men indtil den tid er det min faste overbevisning, at det bedste vi kan gøre for at formindske sprogrigtighedsproblemerne i skolen er at arbejde hen imod den samme tolerance over for sproglige forskelle, som vi søger at fremhjælpe i vore elever på andre kulturelle og sociale felter, over for andre forskelle i menneskelig adfærd. At sproglig tolerance ikke behøver at betyde ligestyldighed over for sproglige forskelle, men tværtimod kan baseres på en påskønnelse af forskellenes kulturelle og menneskelige værdi, er tydeliggjort i "Lov om Norsk språkråd av 18. juni 1971." Ifølge loven skal Norsk språkråd "fremme tolerance og gjensidig respekt i forholdet mellem alle som bruker norsk språk i dets forskjellige varianter, og verne om den enkelte borgers rettigheter når det gjelder bruken av språket." Denne formulering tror jeg det ville være vanskeligt at forbedre på. Kun det at vide, at den overhovedet eksisterer - og jeg må tilstå at det havde jeg ikke vidst indtil fornylig - kan ikke andet end virke opmuntrende på alle de mange som synes, at det undertiden nærmest ser ud som om

hensigten med modersmålsundervisningen er at værne om sprogets rettigheder og beskytte det imod sprogbrugerne. Hvilke vidtrækkende følger det ville have for skolerne, hvis det anførte afsnit blev indarbejdet i skoleloven, kan man let tænke sig. For har man en gang anerkendt den enkelte borgers rettigheder når det gælder brugen af sproget, så må man jo før eller senere tilstå eleverne retten til undervisning ikke bare i, men også på, deres egentlige modersmål.

I betragtning af den indstilling til norm- og sprogrigtighedsspørgsmål, som jeg her har søgt at give udtryk for, kunne man vente, at jeg ikke ville have ret meget at sige som sprogudsendelserne som led i den bevidste normdannelse. Og i en vis forstand er dette også tilfældet. Således er jeg ikke beredt til at foreslå noget om, hvorledes udsendelserne direkte kunne bruges til dette formål. Hvad der interesserer mig er, fremfor alt, hvilke muligheder sprogudsendelserne har eller kunne have for at påvirke ikke bare lytternes sprogbrug, men også deres indstilling til sproglige problemer i almindelighed, gennem at forøge deres viden om sproget og deres forståelse af dets mangesidige og komplicerede natur. Hvis sprogudsendelserne kan vække en alsidig interesse for sproget, hvis de kan gøre lytterne mere bevidste om deres egen sprogbrug uden på samme tid at gøre dem ængstelige, hvis de kan sprede kundskab til sprogvidenskabens vigtigste resultater i en for menigmand tilgængelig form - kort sagt, hvis de kan beskæftige sig med sproglige spørgsmål i samme ånd og på lignende måde som nu andre udsendelser, der har almenoplysning til formål, behandler deres specielle emner - så er der ingen grund til at tro, at de ikke lige så godt kan bruges i normdannelsens tjeneste som til at fremme den sproglige tolerance, som jeg har lagt så stor vægt på. Når alt kommer til alt, er der jo ingen nødvendig modsætning mellem disse to ting - hvis man kun er klar over, hvad man forstår ved norm og hvor stor vigtighed man bør tillægge dette begreb når det gælder løsningen af praktiske sproglige problemer.

Det er udfra dette synspunkt at jeg nu vil forsøge at give en meget kort beskrivelse af de eneste regelmæssige sproglige udsendelser jeg kender på første hånd, nemlig to udsendelser i Islands Statsradio, som har været i gang, den ene i mere end tredive år og den anden i henved tyve år. Det ældre af de to programmer, som har den undertiden lidt vildledende titel "Dagligsprog," er meget foranderligt, alt efter hvem programlederen er. Så vidt jeg ved, har det kun ét ledende princip: så

mange lytterbreve som muligt skal besvares. Men heraf følger et andet princip, nemlig at programmet må beskæftige sig med sprogrigtigheds-spørgsmål, for det er dette det drejer sig om i langt de fleste lytterbreve. På en måde er det således lytterne, der bestemmer programmets indhold og giver det den kontinuitet og det enhedspræg, det ellers måske ville mangle, eftersom lederen til enhver tid er helt fri til at vælge de emner, han tager op til diskussion, i overensstemmelse med sine egne interesser, når blot han ikke forsømmer at besvare lytternes breve i de fem minutter han har til sin rådighed to gange om ugen.

Et bestemt mindretal af lytterbrevene består af hvad man kunne kalde ægte spørgsmål, det vil sige spørgsmål som, hvilken af to måder at sige et eller andet på der er den mest korrekte, eller om et eller andet udtryk er godt islandsk. Jeg tror ikke dette tyder på, at kun meget få lyttere er i tvivl om sprogrigtighedsspørgsmål; jeg er langt mere tilbøjelig til at tro, at de nødvendig vil tilstå at de er det. Men langt de fleste lytterbreve kræver ikke svar i form af en afgørelse af et tvivlsspørgsmål. Som oftest har de til hensigt at gøre opmærksom på en sprogfejl eller et eksempel på dårlig sprogbrug, lad os sige i en avisartikel - dette er nok det almindeligste - hos en speaker i radioen, hos en speciel gruppe, som f. eks. de unge, eller tilmed hos hele befolkningen - dette sidste især når det drejer sig om skødesløs udtale. Meningen med den slags breve er naturligvis blandt andet at få programlederen, som sædvanligvis har magistergraden i islandsk, til at støtte brevskrivernes kritik med sin autoritet og dermed bekræfte at de virkelig har ret. Det har de naturligvis ikke så sjældent, men heldigvis får de langt fra altid den uforbeholdne bekræftelse de håber på. Jeg tror ikke lytterbreve af denne slags er af nogen stor nytte i kampen mod sprogfejl eller hvad man undertiden kalder uønskelige forandringer i sproget, blandt andet fordi de har en tilbøjelighed til, efter skolens mønster, særlig at interessere sig for "fejl", som for længe siden har fæstet rod i sproget. Men at de alligevel gør nytte, tvivler jeg ikke på, for selv de mest tossede hjælper sikkert til at vedligeholde den almene interesse for sproglige spørgsmål, som efter min mening er en absolut forudsætning for at et hvilket-somhelst forsøg på at påvirke sprogets udvikling kan lykkes.

Det er naturligvis meget vanskeligt at bedømme virkningen af et program, som berører så mange sider af sproget på en så usystematisk måde som dette program gør. Men på ét felt tror jeg det har været af

uimodsigelig nytte. Som bekendt er islandsk ikke videre gæstfrit mod fremmedord. Det behov for nye ord og vendinger, som ethvert sprog stadig har, føler man derfor dobbelt stærkt i Island. Og programmet tjener som et åbent forum, hvor nydannelser kan foreslås og diskuteres og undertiden vinde endelig anerkendelse. Således kunne programlederen for et par uger siden forkynde, at et af hans lytteres mange forslag til betegnelser for hvad jeg tror man på dansk kalder "stationcar" endelig syntes at have sejret, idet det nu var begyndt at blive brugt af automobilforhandlerne i deres annoncer. Således er det muligt for en almindelig borger at være med til at skabe sit eget sprog, om end på en nok så beskedne måde.

Om den islandske purisme er klog sprogpolitik, er nok diskutabelt. Hvis jeg ikke husker fejl, har en dansk sprogvidenskabsmand således hævdet, at hvis der sker en ulykke på en islandsk flyveplads fordi man nægter at tale det internationale luftfartssprog, som jo er engelsk, så har islændingene kun sig selv at takke for det; om dette var alvorlig ment, tør jeg ikke sige. Men selv om purismen øjensynlig medfører store praktiske ulemper, og selv om sprogrenhedsbegrebet efter min mening er til alvorlig hinder for en rigtig forståelse af sprogets væsen, så er der næppe noget, som i lige stor grad som den slags purisme vi finder i Island tvinger alle medlemmer af sprogsamfundet til stadig at tænke på deres sprog og se dets udvikling som en uophørlig dobbeltproces, hvor bevarelse og fornyelse går hånd i hånd.

At man har lyttet til programmet "Dagligsprog" med uformindsket interesse i tredive år, beviser i det mindste, at det fylder et behov, at lytterne har brug for sproglige udsendelser. Om programmet har været af nytte for den bevidste normdannelse, er mere usikkert. I den udstrækning det har efterlignet skolens snævre og vilkårlige måde at definere og bekæmpe sprogfejl på, ser det ud til at være forfejlet; i det mindste har mange af programlederne klaget over, at sprogfejl, de gjorde opmærksom på i sidste uge, stadig blir begået i denne uge. Men der er ingen mangel på interesse fra lytternes side. Hvilke andre formål end den bevidste normdannelse denne interesse muligvis kunne tjene, er et spørgsmål, som rækker langt ud over de grænser man plejer at sætte for sprogplanlægning og sprogstyring.

Om den anden af de to sproglige udsendelser i Islands Statsradio kan jeg fatte mig meget kort. Dette program er led i indsamlingen af

ord fra talesproget til den store nyislandske ordbog man arbejder på ved Islands Universitet, og er således et videnskabeligt foretagende, som ikke giver sig af med sprogrigtighedsspørgsmål. Redaktøren og hans medarbejdere beretter ugentlig om nye oplysninger de har fået fra forskellige lyttere og slutter sædvanligvis programmet med en liste ord og vendinger de gerne vil høre mere om, især for at bestemme deres udbredelse. Lige fra først af fik programmet en masse lyttere, og det har givet stort udbytte for ordbogen. Hvad jeg ønsker at fremhæve er på den ene side den store interesse for sproget, som programmet har bragt for dagen og som ikke har noget med sprogrigtighed at gøre, og på den anden side den virkning det synes at have haft på mange meneskers syn på deres eget sprog. Som jeg allerede har sagt, er de lokale dialektforskelle i Island ganske ubetydelige. Alligevel har man altid været klar over, at folk fra andre landsdele ville betragte visse træk i det lokale sprog, især i ordforrådet, som ejendommelige eller simpelt hen løjerlige. Jeg vil ikke sige, at man skammede sig for at bruge den slags ord eller udtryk, men de var ikke noget man brød sig særlig meget om at henlede opmærksomheden på. Dette har, så vidt jeg kan se, ændret sig i de sidste år, således at mange nu synes at have fattet ny interesse for deres eget sprog og at føle sig på en måde stolte af dets særegenhed, og jeg er overbevist om, at dette kan man for en stor del takke ordbogens program for. Programmet fortæller os således ikke ret meget om muligheden af at påvirke normerne gennem sprogudsendelser. Men det har bragt for dagen den samme almene interesse for sproglige spørgsmål som det andet program jeg har omtalt, og det har bevist, at sprogvidenskaben, hvis den bare vil, kan benytte sig af denne interesse til at sprede noget af sin fordomsfrie indstilling til sproget i de brede lag.

Jeg sagde før, at det undertiden kunne se ud, som om modersmålsundervisningens formål var at beskytte sproget mod sprogbrugerne. Jeg kan ikke forlade mit emne uden at minde om, at det ikke så sjældent er nødvendigt at beskytte sprogbrugerne mod sproget. Det er med tanke på denne kendsgerning, at jeg har valgt mit sidste eksemple på udsendelser, som jeg tror kan benyttes til oplysning om sproglige spørgsmål, selv om de ikke udgør hvad man almindeligvis ville kalde for sprogudsendelser. Det drejer sig om en række fjernsynsudsendelser, hvor man ved hjælp af forskellige visuelle midler forsøgte at klargøre på en enkel

måde en del af de økonomiske begreber og udtryk, som stadig forekommer i den politiske debat, men som ofte virker mere forvirrende end oplysende for den almindelige vælger. Jeg tør ikke påstå, at jeg har opfattet hensigten med disse udsendelser rigtigt, men de forekom mig at være et forsøg på at værne om borgernes ret til ikke at udsættes for misbrug af sproget fra deres side, som til enhver tid kæmper om den politiske magt. Og at der virkelig er mulighed for, om ikke misbrug, så i det mindste forskellige tolkninger af socialvidenskabernes tekniske begreber i den politiske debat, tror jeg bekræftes af den kendsgerning, at af de to økonomer, som blev betroet ledelsen af programmerne, var den ene en funktionær i arbejderforeningernes forbund, den anden i Islands Nationalbank. Som sagt tror jeg ikke, at disse udsendelser var ment som sprogudsendelser i almindelig forstand. Men de er et eksempel på, at almenoplysningen altid har en vigtig sproglig side, og de minder således om, at hvis den almindelige borger skal være i stand til at nyde alle de sproglige rettigheder, som vort samfund formentlig garanterer ham, så må han have bedre mulighed for at beherske det offentlige sprog, dvs. de uddannede klassers sprog, en de fleste har nu.

Jeg har en mistanke om, at jeg er kommet i en vis modsigelse med mig selv. Dette tror jeg er i dag det uundgåelige resultat, når man ønsker både at befri den almindelige borger fra det offentlige sprogs, standardsprogets, tyranni - i og udenfor skolen - og at se ham i fuld besiddelse af sine borgerlige rettigheder i et moderne samfund. De sprogudsendelser, som muligvis kunne bringe os ud af dette dilemma, vil sikkert ikke kunne indskrænke sig til hvad man hidtil har forstået ved sprogrigtigheds- og normproblemer.

Summary

THE INFLUENCE OF RADIO PROGRAMS ON LANGUAGE DEVELOPMENT

Paper presented by Jóhann Hannesson

The language situation in Iceland is used to illustrate the fact that problems of correctness in native language teaching in schools are likely to have as much to do with our general attitude towards language as with any genuine difficulties in communication resulting from dialectal differences, whether geographical or social. The general problem of selecting a linguistic norm is touched upon, and the identification of the norm with the standard dialect is questioned. Attention is drawn to the law governing the functions of the Norwegian Language Commission as a model expression of linguistic tolerance. To illustrate the possibilities and limitations of language programs on radio and television, two Icelandic radio programs, both of long standing, are described briefly, and the conclusion is drawn that programs of this kind are likely to be less useful in establishing particular linguistic norms than in creating the general interest in language among the public without which no attempt to influence language development is likely to succeed. In conclusion, a recent series of popular programs, shown on Icelandic television and dealing with current affairs, is briefly touched upon as an example of the fact that all educational programs are language programs.